

Дубасенюк О.А., Діяльнісні засади підготовки майбутніх учителів у напрямку педагогізації відповідального батьківства // Відповідальне батьківство XXI століття : зб. наук. праць за матер. II науково-методичного онлайн-семінару з міжнародною участю (Хмельницький, 15 вересня 2022 р.) / за ред. Л. О. Данильчук. Хмельницький : 2022. 211 с. С. 55-60. <http://elar.khmnmu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12481>

Олександра Дубасенюк

доктор педагогічних наук, професор,
почесний академік НАПН України,
дійсний член АМСКП «Полісся»,

Житомирський державний університет імені Івана Франка
dubasenyuk@ukr.net

ДІЯЛЬНІСНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У НАПРЯМУ ПЕДАГОГІЗАЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА.

Актуальність проблеми. Складність, багатомірність педагогічної практики, рівень розвитку теорії та методики професійно-педагогічної освіти дає змогу науковцям і практикам послуговувати різноманітними методологічними підходами, які утвердилися у практичній діяльності і пройшли широку апробацію. До таких – віднесено і діяльнісний підхід. Майбутньому педагогу важливо засвоїти важливе положення: діяльність є одним з основних чинників вирішення проблеми відповідального батьківства. Батьки розглядаються насамперед як особистості, спроможні виховувати своїх дітей. Особистість пізнається у діяльності, а будь-яка особистісна якість розвивається і формується у діяльності. Проблемі відповідального батьківства присвятили свої праці видатні педагоги А.С. Макаренко. В.О. Сухомлинський та сучасні науковці: Л.В. Дзюбка, В.П. Кравець, Г.М. Лактіонова, Н.О. Островська, І.М. Трубавіна [3; 4; 6; 8; 9; 10].

Мета статті: обґрунтувати діяльнісні засади підготовки майбутніх учителів у напрямку педагогізації відповідального батьківства.

Актуалізація діяльнісного підходу у процесі підготовки майбутніх учителів пояснюється підвищенням ролі виховної діяльності в сучасному суспільстві. Батькам необхідно формувати власну свідомість, цілеспрямованість, продуктивність, креативність, що дає змогу розвиватися процесам «самості»: самовизначенню, самореалізації, самокорекції, а також сприяє залученню батьків до загальнокультурних та національних цінностей. Діяльнісний підхід відіграє велику роль у становленні проблеми відповідального батьківства. Методологічно окреслюючи людину як активно діючу у світі істоту, філософи (В.П. Андрющенко, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, та ін.) аналізують діяльність у взаємодії її сутнісних сил та їх конкретно-історичних проявів, що дає змогу збагатити діяльність у різноманітних формах матеріальної і духовної культури; залучити до соціального й гуманітарного знання культурно детерміновану реальність людини й оточуючого її світу [1; 2; 4]. В.Г. Кремень зазначає, що провідним принципом має стати принцип дитиноцентризму. «Це набагато складніше для вчителя, але це єдиний шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства, не кажучи про те, що це єдиний шлях до щастя кожної людини. Власне, вчитель разом з батьками повинен допомогти дитині самопізнати і саморозвинути себе і тоді, ставши дорослою, людина найбільш повно себе самореалізує, забезпечивши і власний успіх, бо займатиметься улюбленою справою і робитиме це фахово, забезпечуючи несуперечливий і динамічний розвиток суспільства» [1, с. 22].

Варто підкреслити, що певна діяльність, у тому числі і сімейне виховання характеризується визначеною структурою, тобто специфічним набором дій і послідовністю їх виконання. Головними характеристиками людської діяльності, як зазначають наукові дослідження (С.Д. Максименко, В.А. Семиченко), є структурованість (наявність цілемотиваційного складника, відносин предметної продуктивної діяльності), раціональність (ідеальне як відображення реальності), цілеспрямованість. У межах дослідження професійної педагогічної підготовки вчителя діяльність визначається нами,

насамперед, як пізнавальна; при цьому пізнавальну діяльність розглядається як продукт і передумову засвоєння соціокультурного досвіду. На думку В.А. Семиченко, педагогічна діяльність має поліфункціональний, варіативний, прогностичний, інтегративний характер багаторівневої взаємодії та багатоконтекстність відносин, чим і характеризується феномен «відповідальне батьківство».

Проблема педагогізації відповідального батьківства передбачає осмислення та розуміння майбутніми вчителями основних напрямів сімейного виховання: формування морально та фізично здорової особистості, забезпечення необхідних соціальних умов для повної реалізації можливостей розвитку дитини, повноцінного психічного та духовного її становлення, засвоєння моральних цінностей та ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин у сім'ї та в суспільному оточенні, виховання культури поведінки; забезпечення збереження сімейних традицій, прилучення дітей до рідної мови, виховання в них національної свідомості та самосвідомості; виховання поваги до законів, прав та свобод людини; розвиток пізнавальних інтересів, прагнення до освіти та творчого самовдосконалення; включення дитини у спільну трудову діяльність родини, розвиток рис працелюбної особистості; навичок здорового способу життя, розвиток естетичних смаків та почуттів.

Майбутнім педагогам слід усвідомити, що в основі сімейного виховання лежать загальні педагогічні принципи: цілеспрямованість, науковість, зв'язок виховання з життям, виховання в праці, гуманізм та повага до особистості дитини, єдність вимог, планомірність, неперервність, комплексність і систематичність, урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Педагогізація відповідального батьківства передбачає врахування умов вибору батьками методів та засобів сімейного виховання: знання батьками власних дітей (інтересів, статусу, цінностей, взаємин з іншими); особистий досвід, авторитет, характер взаємин у сім'ї; педагогічна культура батьків. До засобів сімейного виховання віднесено: атмосфера сімейного життя, організація життя дитини в сім'ї (режим, праця, побут, традиції, атрибути

дозвілля дітей), народні звичаї, традиції, фольклор, родинний календар. Майбутні педагоги вивчають окреслені умови, методи та засоби сімейного виховання з метою підвищення педагогічної культури батьків та сприяння їх постійної, систематичної виховної взаємодії з дітьми.

Студенти усвідомлюють важливу роль форм роботи педагогів із батьками як засобів організації їх спільної діяльності та спілкування. В організаційній роботі школи з батьками доцільним є поєднання індивідуальних, групових, колективних та масових форм роботи. Розкриємо їх сутність. Індивідуальними формами роботи вчителя з батьками є: відвідування сімей учнів удома, бесіди з батьками учня, консультації, допомога в організації зустрічей із різними фахівцями: психологом, лікарем, правозахисником. Групові: засідання батьківського комітету, робота з групами батьків (з батьками, що мають одну дитину, з батьками, які мають негативні звички та ін.). До основних колективних форм роботи з батьками віднесено: батьківські збори, лекції, бесіди, конференції, сімейні свята в класі («День матері», «Бабусина скарбничка» тощо). Серед масових форм роботи виділяємо: загальношкільні батьківські збори, збори батьків учнів I-IV, V- IX, X-XI класів, випускників; тижні сім'ї у школі (вечорниці, сімейні естафети, концерти, твори про свою сім'ю та ін.); дні відкритих дверей [7, с.471].

Підвищенню рівня педагогічної культури батьків сприяють і такі форми як: педагогічна пропаганда у вигляді індивідуальних та індивідуально-групових консультацій серед батьків; виступи перед батьками психологів, лікарів, юристів; відвідування батьками уроків; кабінети педагогічного всеобучу батьків. У кабінеті мають бути зосереджено методичні матеріали з питань сімейного виховання, спеціальні стенди, присвячені різним напрямкам сімейного виховання, інформаційні матеріали для батьків (режим дня, харчування, перелік порад для батьків та ін.); обмін досвідом між батьками з проблем сімейного виховання дітей; розв'язання педагогічних ситуацій з окремих питань сімейного виховання. Вирішення педагогічних ситуацій дає можливість з'ясувати уявлення батьків про ті чи інші педагогічні проблеми

сімейного виховання, а також допомогти батькам набути певні педагогічні знання. Така робота має перевагу в тому, що дає змогу розібратися у складних питаннях сімейного виховання опосередковано, на прикладі інших [7, с. 472].

Окреслені дійові форми, методи, засоби сімейного виховання дають можливість розвивати у майбутніх педагогів комплекс педагогічних умінь щодо особливостей педагогізації усвідомленого батьківства. До таких умінь належать: гностичні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні та організаторські, що сприяють розвитку відповідної професійної компетентності майбутніх педагогів.

Висновки. Таким чином, майбутні педагоги мають усвідомлювати значення діяльнісного підходу у формуванні феномену «відповідального батьківства», ролі батьків як найперших вихователів. Тому оволодіння майбутніми педагогами різноманітними діяльнісними формами, методами та засобами сімейного виховання має підвищити роль родини, сприяти формуванню у батьків та дітей духовних, моральних, національних цінностей.

Література

1. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. К.: Інформ. системи, 2010. 342 с.
2. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
3. Дзюбо Л.В. Усвідомлене та відповідальне батьківство як умова повноцінного родинного виховання (за спадщиною А.С. Макаренка) / Л.В. Дзюбо // Матеріали науково-практичної конференції «Тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні» // Український соціум. 2004. № 3 (5). 124 с.
4. Дубасенюк О.А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник. Вид. 2-ге допов. Житомир: Полісся, 2019. 256 с.
5. Кравець В.П. Психофізіологічні та психолого-педагогічні аспекти формування усвідомленого батьківства. К.: Видавн. Центр "Академія, 2001. 244 с.
6. Островська Н.О. Основні складові соціально-педагогічної діяльності щодо формування усвідомленого батьківства молоді / Н.О. Островська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [педагогічні науки] / гол. ред. В.С. Курило. Луганськ, Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. № 16 (251). С.115-122.
7. Практикум з педагогіки / за заг. ред. проф. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Житомир. держ. ун-т, 2017. 3-тє вид., доп. і перероб. 546 с.
8. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. К. : Радянська школа, 1977. Т. 5. С. 22. С. 410-414.

9. Трубавіна І.М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками: [науково-методичні матеріали для працівників соціальних служб, учителів, соціальних педагогів, студентів педагогічних вузів] / І.М. Трубавіна. Київ: УДЦССМ, 2000. 88 с.
10. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини та підвищення виховного потенціалу громади: методичні матеріали до тренінгу / Упоряд.: І.В. Братусь та ін.; за заг. ред. Г.М. Лактіонової. К.: Наук. світ, 2004. 86 с.